

Serbian A: literature – Higher level – Paper 1
Serbe A : littérature – Niveau supérieur – Épreuve 1
Serbio A: literatura – Nivel superior – Prueba 1

Wednesday 4 May 2016 (afternoon)

Mercredi 4 mai 2016 (après-midi)

Miércoles 4 de mayo de 2016 (tarde)

2 hours / 2 heures / 2 horas

Instructions to candidates

- Do not open this examination paper until instructed to do so.
- Write a literary commentary on one passage only.
- The maximum mark for this examination paper is **[20 marks]**.

Instructions destinées aux candidats

- N'ouvrez pas cette épreuve avant d'y être autorisé(e).
- Rédigez un commentaire littéraire sur un seul des passages.
- Le nombre maximum de points pour cette épreuve d'examen est de **[20 points]**.

Instrucciones para los alumnos

- No abra esta prueba hasta que se lo autoricen.
- Escriba un comentario literario sobre un solo pasaje.
- La puntuación máxima para esta prueba de examen es **[20 puntos]**.

Напишите књижевни коментар на **један** од следећих текстова:

1.

*Prošlost drugog i, unekoliko, istorija čovečanstva
u kojoj ja nikad nisam sudelovao, kojoj
nikad nisam prisustvovao, jeste moja prošlost.*
Emanuel Levinas

5 *Zbunjeni ste, moje dame i gospodo? Pitate se o kakvom je sad oknu reč? Ah, ta znatiželja. Odmah biste da saznate sve. Pa da odete! E, to ne može... Molim? Mislite da ja znam... E, pa ne znam. Moraćete malo da izvijete vrat kako biste videli kraj ove priče. Da, da. Želite da vam je ja pročitam? Zaboga! Pa nije vam ovo Hörbuch¹. Pritisnete dugme, smestite zadnjicu u fotelju i zažmurite. A neko radi za vas... Čita li čita.*

10 *Nego, znate šta? Ne bi vam se dopao moj glas. Kad vam kažem. Nekako je hrapav. Grebe. U osnovnoj školi sam izbačen sa prve probe hora. Nastavnica mi je rekla: „Ti, mali, debeli, marš napolje!“ I kvit. A vi se sećate dobro šta je značilo onda pevati u horu. Šta? Ne sećate se? Sram vas bilo!*

[...]

15 *Cap! Vi ste na Aleksu. Godina je 2002. Ako pogledate dole – ne tamo, nego prema fontani! – videćete dvojicu ljudi na klupi. Ako sluh nije počeo da vas izdaje, moći ćete da ih čujete. Mladi čovek je došao u Berlin da bi snimio razgovore sa emigrantima. Jedna NVO iz Beograda plaća mu za to pet evra po satu. To i nije tako loša suma, verujte mi na reč, ako se uzme da su mu podmireni troškovi stanovanja. Prženu kobasicu u pogačici, sa dosta senfa, na Aleksu prodaju za jedan evro. Kafa košta evro i po. To znači da za jedan sat snimljenog razgovora, ovaj mladić može obilno da ruča i da se na kraju počasti krofnom sa džemom.*
20 *Možda bi se to i dogodilo kada mu profesor Greber ne bi otkrio svoj „pogled na svet“.*

Prvo poglavlje

Ljudi koji su preživeli mračna vremena još uvek se sećaju gde se katakomba nalazila: za Berlince bila je u Luter-štrase a za one druge, u nekom zapuštenom kvartu, na Karaburmi ili Alifakovcu, svejedno. Za stanarima koji su se naprečac iselili, ne stigavši ni da se osvrnu
25 na vratima svog stana, ostajale su nedočitanе novine, neke potcrtane rečenice u olovnim stupcima, raščupana četkica za zube u lavabou, a u odškrinutom ormanu, izgužvana košulja sa flekama od poslednjeg slavlja. Među suvišnim stvarima, mogle su se naći i dečje sveske sa nadrealnim crtežima: dugonogi i dugouhi u mimohodu, na mostu koji ne spaja obale već
30 oblake. U jednom uglu, iza prevrnute stolice, zaboravljen je kofer sa malom harmonikom i crne žonglerske pantalone širokih nogavica. Teško je utvrditi kome su pripadale, jer te nogavice mogu da prime svakog, bio on odrastao čovek ili dete koje je odlučilo da zaustavi svoj rast.

U jednom takvom stanu, koji je zadržao sve relikte od prethodnih stanara, u Berlinu je otvoren kabare² *Katakomba* u kome je od 1933. nastupala Iza Fermeren,
35 petnaestogodišnjakinja sa harmonikom. Odbivši jednog jutra u školi da pozdravi nacističku zastavu, bila je primorana da napusti svoju gimnaziju u Libeku i krene put Berlina, u potrazi za poslom. Danas se retko ko seća Ize Fermeren, pa čak ni studenti koji na dugoj liniji metroa, od Pankova do Rulebena, prekraćuju vreme čitanjem *Kalendarskih priča*. Na tom koloseku, ipak, negde iza stanice Ebersvalderštrase, kada čitava kompozicija ponovo zaroni pod zemlju
40 a televizija podzemne železnice *Berliner-fenster* objavi dnevnu prognozu, neko će se setiti te devojke: gospodin Viktor Greber.

On sedi naspram mene i žmirne svaki čas kada nam se pogledi sretnu. Onda kaže da ne želi više da mi dosađuje, ali ja ga molim da slobodno nastavi jer ta priča o devojci iz *Katakombe* nije samo nemačka priča iz tridesetih godina, to je priča i iz devedesetih od kojih
 45 više nemam ništa osim knedle u grlu i nekog nezaustavljivog ritma u prstima, koji udara u taktu njene pesme: *Eine Seefahrt, die ist lustig, eine Seefahrt die ist schön...*³ Niko danas više ne veruje da su ovi stihovi bili ubojitiji od Brehtovih komada ili Manove kritike Rajha i to samo iz jednog razloga: mlada Iza Fermeren izvodila je svoje kabaretske tačke u Berlinu, dok je gospodin Man davao intervjue šetajući obalom Ciriškog jezera, a Breht, sa uzdrhtalom
 50 rukom Helene Vajgel na ramenu, putovao prema Americi.

Ljude koji su tek izronili iz mračnih vremena mogu lako da prepoznaju samo oni koji su i sami jedan period života ostavili u njima. U tom slučaju dobro znaju šta je *to* kod njih što podseća na onu *sitnu* neprijatnost, koju lekari zovu *foetor ex ore*⁴, savetujući redovna ispiranja usta kao da se *to* može ublažiti rastvorom „povidona“. Već nakon sat ili dva, kada se nađu
 55 na ulici, u prodavnici ili nekom društvu, iz njih će početi da izbija *to*, kao zadah, kao usud. *To* se razlikuje od pogleda emigranta zbog kojeg su se potrošile čitave generacije pisaca trudeći se da ga opišu. *To* je, kaže mi gospodin Greber, pošto je prošla kroz mašine Ravensbrika, Buhenvalda i Dahaua⁵, obeležilo i Izu Fermeren.

Saša Ilić, *Berlinsko okno* (2005)

¹ *Hörbuch*: snimljena knjiga za slušanje

² *kabare*: kabarei su bili mesta gde su izvođene političke satire uperene protiv nacističkog režima u Nemačkoj (tokom tridesetih godina prošlog veka)

³ *Eine Seefahrt, die ist lustig, eine Seefahrt die ist schön...*: Plovidba, ona je zabavna, plovidba, ona je lepa

⁴ *foetor ex ore*: zadah iz usta

⁵ *Ravensbrik, Buhenvald i Dahau*: ovo su bili koncentracioni i radni logori u nacističkoj Nemačkoj

2.

Прича младе девојке, годину дана пред смрт
док сабирали сте и делили раскош поседованог –
помишљајући на сваки дан као на растојање
између две чежње.

5 Прича која тражи изгубљено:

„Сањала сам пут зарастао у шибље, крај њега
преврнути вагон теретног воза
у коме дроздови основаше колонију:
испрва бојажљиви пред зјапом челичних уста
10 укочених као да гутају небо.
У близини: или водопад тихог шума
или је неко снажно дисао кроз пећине
као да велике лобање чисти од песка и ларви
које су тамним превојима поверавале живот.

15 А онда, њих, због којих цео сан ти причам:
пар малих кућа од светле, шупљикасте седре
тако кртих, као да их је нанео ветар.

У сваку покушах ући, али меки зидови се тањише
и гужваху под ногом као папир:
20 од сваке пода мноме оста само темељ.

Каква беше њихова мудрост,
тих дроздова и ларви?
Каква тајна проналажења дома
коју нисам могла знати.“

Ана Ристовић, *Уже од песка* (1997)
